

ASỤSỤ NA OMENALA IGBO DỊKA ỤDỌ IDỊKỌNOOTU N’OGE GLOBALAIZESHỌN

Cecilia A. Eme na Benjamin I. Mmadike
ca.em@unizik.edu.ng / b.mmadike@unizik.edu.ng

Mmalite

Okwu ndị a kpụ n’ọnụ na-adakwa ụda n’ebe niile n’oge a gụnyere ‘asụsụ’, ‘omenala’, na ‘globalaizeshọn’. Asụsụ na omenala ọbụla nke abanyeghi n’ugbo a na-aga aga bụ ‘globalaizeshọn’ aghaghi izute otu ọdachi ma ọ bụ karịa mgbe ugbo ghaara ha nke ga-eme ndi nwe asụsụ na omenala di otu a ka ha nọrọ n’ikwa ari na ita ikikere eze. Ọ bụ nke a mere o ji di nnukwu mkpa ma daba n’anya ya ka anyi tlee isiokwu a bụ ‘Asụsụ na Omenala Igbo dika Ụdọ Idikọnootu n’oge Globalaizeshọn.’

Ọ bụ ihe di ezigbo mma na onye ọbụla ga-aghota ihe a na-ekwu maka ya, tinyekwara ebe a na-aga. Ya mere o ji di mkpa na anyi ga-eweputa okwu ọfọdu gbara ọkpurukpu n’isiokwu a ma kowaa mputara ha dika anyi siri choo iji ha nye nkowa n'ederede a. Ọkpurukpu okwu ndi ahụ bụ ‘asụsụ’, ‘omenala’, na ‘globalaizeshọn’.

Ikowa Ọkpurukpu Okwu Ọfọdu di n’Isiokwu

Asụsụ

Ọtutu ndi agbaala mbo ikowa ihe bu asusụ otu ha siri ghota ya. Ọtutu mgbe, nkowa ha na-agbado ukwu n’udi ozuzu ode ndi ahụ nwetara. Iji maa atụ, ndi guru saikoloji, sosioloji, filosophi, na nka asusụ (yb. linguistics) enyela nkowa n’uzo di

iche iche. Ka anyị lebaa anya na nkọwa ndị nka asụsụ nyere banyere asụsụ. Anagbogu, Mbah na Eme (2010:1) kwuru na asụsụ bụ “Usoro mmadụ weputaara onwe ha nke ha na ibe ha ji akparịta echiche, mmetụta, ebumnoobi na ka ọ dị ha site n’akara ekwurekwu ma ọ bụ ederede.” Ha kọwara na asụsụ bụ ihe a na-amụ amụ, ma nwekwaa njirimara dị iche iche. Njirimara ndị ahụ gunyere na asụsụ bụ ihe nka, nwee iwu na-achị ya ma nwekwaa usoro, ọ na-eto eto ziputa na ọ dị ndụ. Asụsụ ọbụla gbadoro ukwụ na nkwekọrịta ndị nwe ya. Na nkọwa nke ya, nwa afọ Igbo ọzọ, Agbedo (2000:1), hatarara asụsụ dika nchikọta iwu na usoro iwu nke ndi mmadụ nwékwatara otu olu na-eji akparịta nkátá maka ihe niile ha chọrọ ikwu. Ọ siri na asụsụ bụ naanị mmadụ nwere ya, sorokwa n’ihe kacha mkpa ma dika rọghirọghị mmadụ na-amụta n’obodo. Dị ka O’Grady, Archibald na Katamba (2011:1) siri nye nkọwa ha,

Asụsụ dị n’ime ihe ọ bụla a kpọrọ mmadụ. Anyị na-etinye asụsụ n’ọrụ mgbe a na-ekwu okwu, eche echiche, agụ ihe ọgụgụ, ede edemede na kwa mgbe anyị na-ege ntị. O soro bụrụ ihe e jiri wube mmekọrịta n’obodo. Ọ na-akwalite ijikọ obi ọnụ n’etiti nne na nwa.

Ọ bụkarị asụsụ ka e ji amata mmadụ na mba o si pụta. Anyị ji n’aka na ọ bụ ihe ndị a niile na ndị ọzọ yiri ha ka ndị Otu Sụwakwa Igbo, nke Prọfeso Pita Ejiofor nọ n’isi ya, lechaara wee were okwu ekele ha otu a:

Onye A: Ndị Igbo

Onye B: Sụwakwanụ Igbo

Onye A: Maka gini?

Onye B: Maka na asụsụ bụ ndụ mba

Nke a bụ eziokwu a kughị mmiri n'ihì na ngwa ngwa asụsụ mba funahụrụ ha ka mba ahụ na-anwụ pịi. Dịka Eme (2004, 2015:5) siri hụta ya,

Ọnwụ asụsụ na-ezipụta ọnwụ ihe niile gbasara ndị nwe ya – etu ha siri hụta ụwa ha, ụzụ, nkwenye, usoro obibi ndụ na akparamagwa ha, ọdịnala, omenala, akụkọ ndịiche, ihe ọkpụ, mbido ndụ/ihe mere mgbe gara aga, egwuregwu, agụmagụ na, n'eziokwu, ihe niile gbasara ebimndụ ha.

N'ezie, 'asụsụ bụ ndụ mba.' Etu ndụ mmadụ siri chọọ nchekwa na nlezi anya, etu ahụ kwa ka 'ndụ mba' bụ asụsụ, sikwa chọọ nchukwa.

Omenala

Mba ọ bụla kwuuru onwe ya site n'inwe asụsụ nke aka ya nwere omenala, bụ nke a na-eziputakarị site n'asụsụ ndị mba ahụ. Lenkeit (2001:282) kọwara omenala dịka

Nchịkọta amamihe, alo, akparamagwa na ihe nka aka dị iche iche e jiri mara mba. Ọ bụ site n'asụsụ ha ka ha si na-amụta, na-ekekọrịta ma na-ahafega ihe ndị a n'aka ụmụ ha. Ihe ndị a bụ ihe na-eduzi ha n'usoro akparamagwa na obibi ndụ ha.

Omenala bụ usoro obibi ndụ mba nke gụnyere ihe niile so see elu n'omume, akparamagwa, nghọta, nkwenye, erimeri, ejiji, ofufe, enwemañrị, erumụjụ, egwuregwu wdg. dị ka èjirimára mba ahụ. Na nghọta nke ya, Okoye (2015:23) kwuru si,

Omenala bụ ụzọ mba ma ọ bụ agbụrụ dị
iche iche si ebi ndụ ha. Omenala metụtara
asụsụ, ejiji, usoro ọrụ ugbo, mmemme,
egwuregwu, ekpemekpe na ihe ndị ọzọ
dịka obodo si eme ma na-egosiputakwa
ha. Omenala na-eto eto ma na-agbanwe
agbanwe.

Na nkọwa nke ha, Lenkeit (2001:30) sịrị na Bates na Plog
(1990) kwuru na,

Omenala bụ usoro obibi ndụ jikọtara mba ọnụ.
Usoro obibi ndụ a gụnyere akparamagwa ha,
ihe ndị ha kwenyere na ya, ihe ọdịнала, na ihe
nka dị iche iche ha ji enwe mmekọrịta ma
tinyekwa ha n'ọrụ n'usoro obibi ndụ. Ha na-
esite n'usoro na mmụta wee na-ahafe usoro
obibi ndụ a site n'aka fere n'aka.

Ọ bụ n'ihi oke mkpa asụsụ mba dị n'ímē ka omenala ha pụta
ihe ma kwurụ chime mere na ụfọdụ mmadụ na-ahụta asụsụ
akụkụ ahụ omenala. Mana na n'edemede a, anyị weere nke ọ
bụla n'ime ha – asụsụ, omenala – ka ọ nọrọ na nke aka ya
n'agbanyeghi oke mmetụta dị n'agbata ha abụọ maka na ebe ha
bịakọtara ọnụ bara ụba.

Globalaizeshon

Okwu a bụ globalaizeshon nwere mputara dị iche iche
nyere ọtụtụ ndị. Ọ bụ ezie na e lee ya anya naanị etu nkọwa
dị, mmadụ nwere ike ọ gaghị ahụta ihe ọma ma ọ bụ ihe ọjọọ ọ
bụla na ya. Ma e nyochaa mputara ya, nghọta dị iche iche ewere
ọno. Ebe ụfọdụ na-ahụta ya dịka ihe ọma, ụfọdụ na-ahụta ya
ka mma ihu abụọ nke na-eweta ihe ọma n'aka nke a ma na-
eweta ihe ọjọọ n'aka nke ọzọ, ebe ndị ọzọ hụta okwu a ka ajọ
nnunụ bu naanị ozi ọdachi abia. Ka anyị lebaa anya naanị na

nkowa ihe globalaizeshon bu. Babangida (1998), nke anyi gutara echiche ya n'Oguejiofor (2010:16), kwara:

Mgbe anyi na-ekwu maka globalaizeshon, anyi na-ekwu maka mbawanye nakwa ka ha siwanye ike bu mmekorita mba uwa na ibe ha n'okwu azumahia, ego, mmeputa ihe, nchocha, njem, iké na-enye oku eletrik, ogwu, agumakwukwo, ndorondoro ochichi na omenala...nke gawanyere n'ihu site na nchoputa majiro-eletronijs, nhazi ihe nkuzi, mgbasas ozi na bayoteknoloji. Udi mgbako aka na mmetuta a emeela ka e nwee mba na mba idabere n'onwe ha n'onodu njiko onu mba uwa.

Agbo (2010:29) si na globalaizeshon bu ijikota ihe niile gbasara omenala ndi di ichie ichie nakwa mba nke uwa, nke ihe butere ya bu mbawanye mgbasas ozi, mmekorita na akurungwa mgbasas ozi. Na nkowa ha, Ikenga, Eboh-Nzekwue na Onyeakwe (2010:48) kwuru na o bu eziokwu na okwu a bu globalaizeshon putara ohuru, mana echiche ya eteelarị o diwara, n'ihu na, "Globalaizeshon nwere dika ebunnuuche ya mbawanye mba idabere n'ibe ya nakwa ibukota mmadu ga, ihe ha kporo ihe bara uru, nakwa echiche ha nke ga-agafe okere ala mba na ibe ya." Nke a putara na ebunnuuche kacha di mkpa na globalaizeshon bu ime ka mmetuta ahụ mba na mba bawanye ma siwanye ike.

Odimegwu (2006) weere globalaizeshon dika ihe nwere otutu mpaghara nke gunyere globalaizeshon mgbasas ozi, globalaizeshon aku na uba, globalaizeshon ndorondoro ochichi na globalaizeshon omenala. Anyi ga-ahuta nke a n'udi na globalaizeshon gbasara anaka ya garuo n'ihu niile na ndu mba uwa; ma n'etu ha si ezi ma na-agbasas ozi, etu ha si enweta, echekwa ma na-ekesa aku na uba, etu ha siazu okwe ndorondoro ochichi, achi ochichi nakwa ahoputa ma o bu

achutu ndi ochichi ha n'okwa, tinyere etu ha si eme ma na-echekwawa omenala ha site n'ihafe ya n'aka umu ntorobia ha.

N'edemede a, anyi ga-akwuru n'etiti gbasara etu ndi mmadu di iche iche si elegara ihe a bu globalaizeshon anya. Nkwenye anyi bu na globalaizeshon nwere ezi ihe so ya ma nwekwaa nke ozo ya. N'onodu di otu a, olee etu asusu na omenala Igbo ga-esi bu ru do idikoonotu nye nwa afọ Igbo o bu la na ibe ya? Udo idikoonotu a ga-adi ire n'agbanyeghi ihe ndiche nwere ike idi n'etiti onye Igbo na ibe ya; di ka na o no n'ala anyi ka o no na mba ofesi, o bu nwata ka o bu okenye, o bu nwata akwukwo ka o bu ghi, o guru akwukwo ka o gu ghi, o bu onye e ji okwu ya agba izu ka o bu ghi, o na-asu olundi nke a ka o bu nke ozo, wdgz.

Iji Asusu na Omenala Igbo Jikoo Ndi Igbo N'oge Globalaizeshon

Odimegwu (2006) na Ugbo (2010) kpaturu aka n'ebe ufodu globalaizeshon biri aka ozo. Otu n'ime ebe ndi ahụ bu n'asusu mba uwa. Ha kwara na globalaizeshon akwalitela asusu Bekee nke ukwu ma nye aka kdaa otutu asusu n'ua. Ugbo (2010) mere ka anyi ghotu na izikoria ozi site n'okwu onu n'ekwentị, ide ozi n'ekwentị ma o bu site n'igwe mpiko (komputa) soro owa ikuku (internet) zipu ozi, nakwa otutu ihe ndi ozo mmadu nwere ike iji mbawanye mmata nka na uzu mee n'oge globalaizeshon a bucha na Bekee ka a na-emekari ha. O kwara na, n'agbanyeghi otutu asusu di n'ua, pasenti iriatu na ise n'ime ozi niile a na-eziga n'uzo ogbara ohuru globalaizeshon mepere bu na Bekee. N'aka nke ya, Odimegwu (2006) gbahapuru onu aka tie mkpu maka ihe ozo globalaizeshon na-eme otutu asusu na omenala. Nke a bu ihe o kwuru,

Mgbe anyi na-ekwu maka
globalaizeshon n'akuku nke ozi na

mgbasa ozi, anyị na-arụtụ aka na globalaizeshon asụsụ. Onye mgbasa ozi ji asụsụ nke ya agbasa ozi. N’ime nke a, ọ na-akwagbunye ihe onye na-ege ya choro, ighota, ihe ọ na-ekwu ka ọ gaa mụọ asụsụ onye mgbasa ozi ahụ. (Mgbe ọtụtụ mmadụ gbahapụrụ asụsụ ha ma mụọ ma na-asụkwa asụsụ onye mgbasa ozi ahụ zuru ụwa), n’uzọ dị etu a ka ọtụtụ asụsụ obodo ndị dị etu a ga-eji anwụ ebe asụsụ onye mgbasa ozi gà na-eto ma na-agbasa n’akụkụ ụwa niile.

Profesọ Pita Ejiofor, n’ọtụtụ nkuzi ya na edemede ya, gụnyere Ejiofor (2006, 2009), kwuputara nsogbu ọtụtụ ihe, tinyere globalaizeshon, na-enye asụsụ na omenala Igbo nke nwere ike ibutere ha ọnwụ. Ọ kọwapụtakwara ọtụtụ ihe e nwere ike ime iji gbochie ọdachi dị etu ahụ. Anyị na-atụnye na globalaizeshon ga-abụ ihe ọma nye ndị Igbo nọzuru n’akụkụ ụwa niile ma ọ bụrụ na ha ga-eji Igbo na-ezirita ozi, egwu na ihe omenala Igbo ọzọ ga site ma n’okwu ọnụ ma ederede n’ekwentị, na site n’ọwa ikuku, ma tuwita, fesbuuku, instagram, yuutuubu, wasaapu wdg. na-agbanyeghi ebe onye a na-ezigara ozi ahụ nọ. Ha bụ ezi ụzọ ikwuwaputa asụsụ na omenala Igbo dika ụdọ idikọnootu nyere ndị Igbo niile. Nke a ga-emezi na kama globalaizeshon ga-ebutere Igbo ọdachi, ọ bụrụzịa ụzọ doro anya ma dị mfe iji kwalite asụsụ na omenala Igbo. Ihe a ga-ajụ bụ ma nke a ọ ga-ekwe ndị Igbo mee ebe ọ bụ na, dika Eme (2015:22) siri kwu, “(Ọtụtụ) ndị Igbo gụwara isi na Bekee ma bụrụ itiboribọ n’asụsụ Igbo, n’ihi na ha amaghi agụ ma ọ bụ ede Igbo.” Ọsịsa ajụjụ a bụ éé, nke a ga-ekwe ndị Igbo mee. O rubeghi ụdị ihe siri ike ha na-eme. Otu ihe doro anya bụ na oge agabeghi maka onye Igbo ọbụla imuta ka e si agụ na ka e si ede Igbo. Naanị ihe ọ ga-ewe bụ inwe mkpebi ime nke a ma tinye uchu na ya.

A bịa n'azumahịa, ndị Igbo ketara oke mara abụba. Ebe globalaizeshon merela njem, izikọrịta ozi na ọtụtụ ihe ndị ọzọ dị mfe, ndị Igbo ga-etinye nke a n'ọrụ site n'asụsụ na omenala ha iji zipụta na Igbo bụ otu na-agbanyeghị olundị o nwegara. Ha mata na asụsụ niile e ji eme onụ n'ụwa taa nwechara ọtụtụ olundị, ma ha na-agacha n'ihu. Mgbe onye Igbo na ibe ya zutere onwe ha n'azumahịa ma were asụsụ ọzọ na-akparịta, o nweghị ihe ha jiri gosi onwe ha na ha bụ otu. Nke a pụtara na otu n'ime ha nwere ike ghọgbuo ibe ya n'eleghị anya n'azụ. Ma ọ bụrụ na ha ji asụsụ Igbo emekọrịta dika ụdọ idikọonootu jikọrọ ndị Igbo niile, mmetụta nwanne na nwanne aghaghị ipụta ihe n'azumahịa ha.

Tulegodu mgbe i chọrọ iji ekwentị ma ọ bụ si n'owa ikuku zipu ozi na mba ọzọ, iji maa atụ, ka e dewere gị otu onụ ụlọ ebe i ga-anọ mgbe i rutere mba ọzọ ahụ. Ọ bụrụ na i lee anya n'ihe ụlọ ọrụ ahụ deputara wee hụ na ọ bụ onye Igbo ka i ga-akpọ ma ọ bụ degara ozi, o kwesiri na i were asụsụ Igbo mee nke a, ọ ga-akpalite mmụọ idinootu n'ime onye ahụ. Ọ ghaghị idewere gị onụ ụlọ kacha mma, nakwa n'ego dịkarịchara ala mmadụ nwere ike ikwu maka onụ ụlọ ahụ.

A bịa n'ime ihe obi uto, tinyere ejije, akukọ ntọọchi, egwu na kwa egwuregwu, ọ di mkpa ka ndị Igbo gbaa mbọ si n'akurungwa globalaizeshon mee ka ihe ndị a wusaa n'akukụ ụwa niile. Egwuregwu ndị a gụnyere igbā mgba, ikpō ọga, ikpù kpukpumkpugene, egwuregwu ònyeelēlānyanàazụ, izū nchọlọkọtò, igbā òkòso, itū sùweèlù, igbā akpankōlō.

Egwuregwu Igbo na-akwalite ezi mmekọrịta mmadụ na ibe ya, ihunaaanya na inwe ezi mmetụta. N'egwuregwu omàliyò, a na-anọ n'ogbara ahiri chekọrịta ihu, jikọsie aka ike. Otu onye ga-arikwasa mado afọ n'elu aka ndị a e jikọtara onụ. Ebe a, a ga na-atuli ya elu site n'aka fere n'aka tutu ruo na ngwucha ogbara ahiri, ebe ọ ga-awuda. A naghị enwe egwu ọbụla n'ihì ntụkwasi obi ha nwere n'onwe ha. O nweghị ka o site n'aka ha nweta ihe mmerụ ahụ maka ihunaaanya metụtara ha niile. Mgba bụ egwuregwu na-eme ka mmadụ gbasie ike

maka na ọ gụnyere ezigbo mmesaghari ahụ. Mgba ndị Igbo mara oke mma karịa nke a na-egosi ugbo a site n'akurungwa globalaizeshon, n'ihi na ọ naghị enwe ihe mmeru ahụ kama ọ na-akwalite itinye ike, akọ na uche n'ihe mmadụ na-eme. Itụ sụweelụ na-akuziri ụmụaka adimuchu na agbammbọ. N'egwuregwu a mmadụ na-agbalisi ike kpata 'ego' dị n'ụdị mkpuru okwe sụweelụ wee jiri ya zuta akụ na ụba nke aka ya. Ka ndị Igbo mee ka asụsụ Igbo na ihe omenala ndị a bụrụ ihe ga-ejikọta ha onụ nke na a ga na-asọ mpi mba Igbo na ibe ya n'egwuregwu na ihe omenala ndị a. Mgbe ụdị asommpi dị etu a bidoro hiwe ụdụ, obodo ndị ọzọ abụghị Igbo na-ahụ ma na-elele ihe ndị a site na ngwa globalaizeshon nwere ike nwee mmasị inomiri ha; ihe ndị a ga-esi otu a gbasaa n'ụwa niile. Ka ndị Igbo buru ụzọ were asụsụ na omenala ha mere ezi ihe njikọ onwe ha onụ ma site na njikọ onụ a mee ka asụsụ na omenala ha, site na ngwa globalaizeshon, rute mba niile n'oge a okwu a kpụ n'onụ bụ globalaizeshon.

N'okwu banyere ihe oriri na onunụ, ndị Igbo nwezuru ha n'ụdị ga na-etụ ndị mba ọzọ akpiri ma ọ bụrụ na ha chọputa ihe ndị a. Etu ha ga-esi achọputa ya bụ ma ndị Igbo gosiputa ha site n'akurungwa globalaizeshon. Omuma atụ ihe oriri na onunụ ndị a bụ ofe nsala na nri ji, ofe onugbu na nri akpụ, ofe ọha na nri ede, ofe achara, ede mmachu, achicha ede, ukwà ahọ, abacha ncha na ụgba, ahurūahụ ji na ụgba, agwōragwō ji, ji abụbọ, ji awaj, ọna na ogiri, ndudu na azụ ọkpọ, igbagwū akụ, ọkpa, fịfịfị, ọgbaraotị, tinyere mmaị nkwa na mmaị ngwō. Nri na mmaị ndị a abụghị naanị na ha nà-àga onụ kama ha na-adị mma n'ahụ, na-edozi ahụ ma na-akwalite onodụ ahụike mmadụ.

Orụ diiri ndị Igbo abụghị naanị ime ka ndị mba ọzọ si na ngwa globalaizeshon mata maka nri ndị a kama ọ bụ igba mbọ hụ na nri ndị a rutere ndị mba ọzọ choro ha aka. Ụzọ e nwere ike isi mee nke a bụ site n'ibufe ha ma na-ere ha na mba ofesi. Ọzọ kwa bụ igba mbọ chọputa etu a ga-esi echekwaba ihe ndị a ka ha na-erute ndị choro ha aka n'ụdị di mma. Ọ bụ

eziokwu na nke a bụ nnukwu ọrụ ma ọ nyighị ndị Igbo n'omume. Ndị Igbo mụrụ maka ichekwaba nri na kwa ibupụ ihe na mba ofesi ga-etikọta isi ọnụ mara etu ha ga-esi mee ka ezi atumatu a bịa na mmezu. Iji maa atụ, o kwesiri ka e jiri akurungwa globalajeshon gosi ka e si ewekọta ihe e ji esi nri ndị a na ka e si esi ha. Ọ ga-abakwa uru igosi ka e si ete mmanya nkwa na ngwọ ma chọpụta usoro iji gbaa mmanya ndị a n'ololo ka ọ dị ogologo oge n'ụdị e si teta ya.

Ezeani (2015:181) nyere ezi nkwa banyere etu asụsụ na omenala si bụrụ ihe njikọ ọnụ na idikọnotu, ọ bughị naanị maka ndị Igbo kama maka ala anyị bụ Naijiria. O kwuru na asụsụ nwere ikikere imebi ihe mgbochi ọ bụla dị n'etiti agbụrụ na ibe ya, ebe ọ bụ na mmadụ inwe mmasi, imuta, ighota na isụ asụsụ agbụrụ ọzọ ga-ewepu enweghị ntukwasị obi dị n'ebe onye agbụrụ ọzọ nọ. Na nkwa ya, onye ma asụsụ agbụrụ ọzọ dị ka onye mbara n'ime echiche, omenala, amamihe, nghota na obibi ndụ ndị ọ mutara asụsụ ha. Ọ tụtụ alo ka ndị Naijiria were igbanworikọta asụsụ na omenala n'ime onwe ha mere ihe ga-ejikọ ha ọnụ ma wetakwa ala anyị ezi udo na ọganihu. Ndị Igbo ga-eji alo a ọ tụtụ mụrụ akọ ma chọpụta na asụsụ na omenala ha bụ ụdị idikọnotu nyere ha niile.

Ka anyị biazie n'ụlọ akwụkwọ anyị dị n'ogo dị iche iche. Anyị amaghị ma o nwere ihe ga-aka jikọta ụmụafọ Igbo bụ ụmụ akwụkwọ ọnụ kari asụsụ na omenala Igbo. Ndị nkuzi ga-enye aka hụ na ụmụ akwụkwọ ha enweghị ọgbatauhie ọ bụla ga-echere ha aka mgba n'isụ Igbo n'ụlọ akwụkwọ. Ọ bụ ọrụ diiri ha ihu na e mejuputara ihe e kwuru na *National Policy on Education* (2004, Nkebi 2:14c na Nkebi 4:19e) gbasara ogo akwụkwọ nke ha na-akuzi na ya. Iji maa atụ, ndị ntaakara na praịmarị ka e kwuru ka e were asụsụ ha, bụ asụsụ a na-asukwa na gburugburu ụlọ akwụkwọ ha wee na-akuziri ha ihe niile n'ụlọ akwụkwọ. Naanị mgbe e nwere imụ asụsụ Bekee ka a ga-eji Bekee kuzie ihe. Nke a bụ oke nkwalite nye asụsụ Igbo dika ihe idikọnotu nye ụmụ Igbo nọ n'ogo ụlọ akwụkwọ ndị a.

Mgbe ndị nkuzi ziputara ihu naanya na mmasị maka asụsụ na omenala Igbo n'ebe ụmụ akwụkwọ ha nọ, ụmụaka Igbo ga-enwekwuazị mmasị n'ịsụ asụsụ Igbo nakwa ịgosiputa omenala Igbo. Ụmụ akwụkwọ Igbo nọ n'ogo dị elu tosikwara ịdị na-asụrịta Igbo n'ime onwe ha ma na-emekwa nke e jiri mara ndị Igbo n'agbanyeghi na ndị agburu ọzọ nọchakwu n'ụlọ akwụkwọ ha. Ụmụ akwụkwọ bụ ndị Igbo weputa ụbọchị ha kpọrọ 'ụbọchị asụsụ na omenala Igbo' kpọkọ ụmụ akwụkwọ ibe ha si ebe dị iche iche, ma gosi ihe ụfọdụ gụnyere njirimara ndị Igbo dika ịgba egwu, ime ejije ziputara ndụ, ejiji, nri, ofufe, nkwenye wdg. ndị Igbo, nke a abụghị naanị na ọ ga-ejikọ ụmụ akwụkwọ bụ ndị Igbo ọnụ kama ọ ga-emekwuazị ka asụsụ na omenala Igbo gbasaruo mba dị anya dị iche iche n'ihu na ụmụ akwụkwọ ibe ha ga-ewere akurungwa globalaizeshon zisaa mmemme a na ntabi anya.

Ndị Igbo ọbụla zukọtara maka ihe ọ bụla – mmemme dị iche iche dika akwamozu, alụm nwaanyi, nzukọ, ọgbakọ ndorondoro ọchịchị, ọgbakọ ụka **wdg.** echefula nkwekọrịta ha kwekọrịta maka ịkwelite asụsụ na omenala Igbo. Nkwekọrịta ahụ bụ nke e biputara n'Ejiofor, Ekegbo, Okoye na Nwora (2009). Ha gụnyere ịjị asụsụ Igbo na-eme ihe niile ha na-eme n'ebe ọ bụla ha nọ n'ogbakọ, n'ofufe nakwa na nzukọ. A ga-eji asụsụ Igbo were dee ihe niile e mere na nzukọ ma guputakwa ya n'Igbo ụbọchị a ga-aguputa ya. Ọzọ kwa, a ga-eji asụsụ Igbo agbasa ozioma ma ọ bụ akuzi nkuzi ụka, achụ nta nkwado maka ọchịchị, ama ọkwa azumahia, agụ egwu, emeputa ejije wdg. N'oge a bụ oge globalaizeshon, ha ga-enwe ike zisaa ozigbo, ozi niile na ihe onyonyoo niile ha chọrọ ka ndị mba ọzọ hụ wee nwee mmasị n'asụsụ na omenala Igbo.

E tosiri inwe otutu akwụkwọ akukọ a na-ebiputa n'Igbo. Ndị odee jisie ike deputawa otutu akwụkwọ ogugu, abụ, ejije, nkenke akukọ na ọ dika ihe ndị a n'asụsụ Igbo maka ijikọ ndị Igbo ọnụ. Iji kwalite nke a ma mee ka ọ dị ire, onye Igbo ọbụla ga-agba mbọ na-azurụ ma na-agukwa akwụkwọ ndị ahụ. Ha emeghi nke a, ndị na-ebiputa akwụkwọ akukọ ndị ahụ

na ndị odee Igbo ga-ada mba; akwụkwọ akụkọ ndị ahụ anwụọ, dika ọ dī *Udoka*, *Ogene*, *Ozisa* na ndị ọzọ. Ebe ọ bụ na osisi anaghị asụ onye maara ihe n'anya ugboro naabọ, osisi etosighi isụ ndị Igbo n'anya ugboro abụọ, gbasara ọnwụ akwụkwọ akụkọ ndị e dere n'asụsụ Igbo, maka na ha bụ ndị maara ihe.

Mmechi

Ntị na-anụ ihe abụghị ma ọ ha ka okpu ata. Ole e kwurula ma ebe a ma ebe ndị ọzọ ga maka asụsụ na omenala Igbo ijikọta ndị Igbo etosila ka ọ baa onye Igbo ọ bụla ntị. O nweghị mgbe a ga-akpatụcha aka n'ihe niile ndị Igbo nwere ike ime iji mee ka ụdọ idikọnootu a dī ire ma gbasaa rute mba ndị ọzọ. Anyị atụleela urughuru ihe ole na ole gbasara etu asụsụ na omenala Igbo siri buru ụdọ idikọnootu n'oge globalaizeshon a anyị nọ n'ime ya ugbo a. Ọ bụ ezie na otụtụ mmadụ hụta globalaizeshon dika nke na-ememila imirikiti asụsụ na omenala n'ụwa taa, mana ndị Igbo nwere ohere iji globalaizeshon mere ezi ngwa ọrụ, ọ bughị naanị iji asụsụ na omenala ha wee jikọta onwe ha ọnụ kama itinye akurungwa globalaizeshon n'ọrụ n'igbasa asụsụ na omenala Igbo gazuo nsọtụ niile nke ụwa. Ka anyị niile bụ ndị Igbo kee aji n'ume n'ime nke a, maka na ọ ga-abara anyị.

Edensibịa

Agbedo, C. U. 2000. *General linguistics: An introductory reader*. Nsukka: ACE Resources

Konsult

Agbo, J. N. 2010. Is globalization a process or a product? In A. B. C. Chiegboka, T.C. Uttoh-Ezeajugh, G. I. Udechukwu (eds.). *The humanities and globalisation in the third millennium*.

Nimo: Reu Charles & Patrick. 26-39.

Anagbogu, P. N., B. M. Mbah and C. A. Eme, 2010. *Introduction to linguistics*. (2nd edin.)

Awka: Amaka Dreams.

Ejiofor, P. 2006. *Ibeku ndi Igbo maka asusu Igbo*. Enugu: Noliu Educational Publications.

Ejiofor, P., N. R. Ekegbo, P. U. Okoye & N. J. Nwora (eds.). 2009. *Ikpote asusu Igbo n'ura*.

Awka: Valid Publishing Company.

Eme, C. A. 2004. Improving Igbo language use at homes and communities. *Unizik Journal of Arts and Humanities (UJAH)*. Vol. 5, March. 302-313.

Eme, C. A. 2015. *Nchocha mgbako aka nke ndi nka asusu na ndi okachamara di iche iche*

(Linguists in collaborative research with other professionals). 27th Inaugural Lecture of Nnamdi Azikiwe University, Awka, 22nd October. Nimo: Reu Charles & Patrick.

Ezeani, E. O. 2015. Language and culture: Pragmatic instruments for national cohesion. In Nkamigbo, L. C. & F. O. Asadu (eds.). *Current issues in linguistics, language and gender studies: A festschrift in honour of Professor Cecilia Amaoge Eme at 50*. Nkpor: Brystevand Publishers. 178-187.

Federal Republic of Nigeria. 2004. *National Policy on Education*. Yaba, Lagos: NERDC Press.

Ikenga, C. U., R. Eboh-Nzekwue & N. Onyeakwe. 2010. The impact of globalization on the Nigerian economy: Issues, challenges and benefits. In A. B. C. Chiegboka, T. C. Utoh-Ezeajugh, G. I. Udechukwu (eds.). *The humanities and globalisation in the third millennium*. Nimo: Reu Charles & Patrick. 48-53.

Lenkeit, R.E. 2001. *Introducing cultural anthropology*. Boston: McGraw-Hill.

O'Grady, W., J. Archibald & F. Katamba 2011. *Contemporary linguistics: An introduction*.

Essequ: Pearson Education.

Odimegwu, F. H. 2006. Globalization and African identity. In M. Asiegbu & J. Agbakoba (eds.). *Philosophy and praxis in Africa*. Ibadan: Hope Publications. 311-324.

Oguejiofor, J. O. 2010. Globalization and the resilience of traditional paradigms: The case of the Igbo of Nigeria. In A. B. C. Chiegboka, T. C. Utoh-Ezeajugh, G. I. Udechukwu (eds.). *The humanities and globalisation in the third millennium*. Nimo: Reu Charles & Patrick. 15-25.

Okoye, B. D. 2015. Mgbanwe batara n'omenaala ndi Igbo. *Igboadijo Magazin*. 23-24.

Ugbo, I. E. 2010. The place of human capital development in the fast globalizing world: The Nigerian experience. In A.B.C. Chiegboka, T.C. Utoh-Ezeajugh, G.I. Udechukwu (eds.). *The humanities and globalisation in the third millennium*. Nimo: Reu Charles & Patrick.